

Živimo u vremenu velikih i naglih promjena. Tehničke i znanstvene mogućnosti zahvaćaju u prirodne procese čovjekova života od njegova začeca do smrti. Smisao patničkog života, tolikih bespomoćnih, hendikepiranih, invalida, ... I postavlja se ozbiljno pitanje o vrijednosti i smislu života u današnjemu svijetu.

Kao da život nije u sebi nešto veliko i uzvišeno, pa mu treba nadodati neki pridjev, inače ne bi imao smisla: kao sretan, loš, nesretan, ... život. Kao da život u sebi nije neka vrijednost, pa mu moramo dati neku »vrijednost« da ga odredimo, i govorimo o vrijednosti života, o svojstvima života, o smislu života, o razlogu života, o pravu na život, ...

Pravo na život je temelj svih ljudskih prava, a ipak se danas traži opravdanje za to »pravo« . I samo »pravo« na život ne izriče pravu vrijednost života, već potrebu, osobni zahtjev. Prema tome, život nema u sebi vrijednost i u sebi ne znači nešto, već život stječe svoje značenje samo u času kad se osjeti potreba života. Smisao životu daje samo konkretni, neposredni, stvarni zahtjev trenutka kad je on ispunjen, a ne život u sebi.

K tome, sve je više ljudi uvjereno da pravo na život znači samo pravo na sretan život. Uvriježio se u današnjemu svijetu mit da se mogu i moraju ukloniti patnja i bol iz našeg života, osobnog i društvenog. Patnici, bolesnici, nemoćni, invalidi, ... samo su smetnja društvu. Treba ih izliječiti ili ukloniti. Stvara se mit da samo zdravlje čini čovjekovo postojanje ljudskim. Odatle ona lakoća u današnjemu mentalitetu da se život nasilno ugasi kad čovjeka spopadne bol, prijetnja smrti, deformacija, ... Drži se da je život samo tjelesna ljepota, bogatstvo, uspjeh, potpuno čilo zdravlje. Ukratko: ono što čini čovjekov život sretnim.

Što je dakle život? Slučaj ili dar od Jednoga, koji mu i daje smisao? Besmisao ili milost? Patnja ili radost? Prokletstvo ili blagoslov? Ne možemo dati potpun odgovor na pitanje što je život ako ne uzmemo u vid i sve odsječke života i osobito religioznu protegu života.¹

I. OBJAVA BOŽJA O ŽIVOTU

Što nam o životu kaže Sveto pismo? Što je život? Koja mu je vrijednost i snaga? Možemo reći da »s kraja na kraj Biblije susrećemo duboki osjećaj života u svim njegovim oblicima, i vrlo čist osjećaj Boga: oba ta osjećaja otkrivaju da je život, za koji čovjek teži neumornom nadom, sveti dar u koji Bog blještavo pokazuje svoj misterij i svoju darežljivost«.²

1. Što znači život?

Živjeti u Bibliji ne znači samo postojati kao stvar nego uključuje aktivnost, pokret, učinkovitost. Živjeti znači dobro živjeti. Zato je život često povezan s mirom (Mal 2, 5) i s Božjim blagoslovom. Život znači blagoslov, mir, radost, dar, milost, svjetlost, ... Znači biti zdrav, sretan, radostan.

Čitamo »Bog napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života — *nefeš hajjah* (Post 2, 7). Nefeš nije samo dah, duša, biće, već biće koje želi. Čovjek je želja. To znači: čovjek je napetost, otvorenost prema neizmjernom, apsolutnom. Čovjek se dakle mora ostvariti u nadi, ostvariti »sliku Božju« na koju je stvoren (Post 1, 27). On je stvoren kao nedovršeno biće i u njemu ostaje nikad ugašiva želja za puninom, za punim ostvarenjem svoje osobe. Živjeti znači živjeti radosno, sretno, dobro. Zato je živjeti povezano s *tob* — dobro, s onim što čovjeka čini sretnim (Hoš, 5, 23).

Danas je problematično to što se ta iskonska želja za ostvarenjem života svodi na ono što je nadohvat ruke, što je privlačno, što je lako ostvarivo. I čovjek postaje nesposoban da se otkrije u svojoj istini i dubinskoj težnji i stavlja na se maske prema društvenim ulogama, maske neizražajne i nijeme, osjetljive samo za svoje potrebe, a gluhe za potrebe drugih, zadovoljavajući se djelomičnim i prolaznim dovršenjima. I budući da je čovjek danas stalno u borbi sa svojim istinskim unutarnjim životnim vrednotama, trpi i doživljava stalne poraze, koji ostavljaju prazninu, i povlači se u osamljenost, gorku drugaricu modernog života.³

Nema autentičnosti života bez skladnog uklapanja u obitelj, zajednicu, narod. Osamljenost stvara neplodnu pustinju i smrt. Čovjek živi od stalnih međusobnih odnosa, bez kojih se čovjek smanjuje do nestanka. »Nije dobro da čovjek bude sam«, kaže Jahve nakon stva-

2 RBT, str. 1560

3 G. A. Dei TOS, »Il valore della vita nella cultura attuale«, *Credereoggi* 6 (1987) str. 25

ranja Adama (Post 2, 18). Život je svojstvo ljudsko i božansko. Samo o Bogu i čovjeku se može reći da »žive«. U Starom zavjetu ne kaže se da »žive« ni biljke ni životinje. One nisu držane za »živa bića«, one nisu osobe.⁴

Biblija smatra kao bitno »života« odnos s Izvorom života, zajedništvo s Bogom. Samo život s Bogom i u Bogu daje pun smisao i vrijednost životu. Čovjek ne može živjeti punim i autentičnim životom bez Boga. U Bogu je najviši smisao života. »Mrtvi« su oni koji su se odijelili od Boga, jer je Bog Bog živih, a ne mrtvih. Dalje, »život« po sebi nije apsolutna vrijednost, jer samo u Bogu dobiva svoj smisao i snagu. Bog je smisao i djelitelj života. »Jahve je štit života moga!« (Ps 27, 1). Biti s Bogom dragocjenije je od »postojati«, jer samo u Bogu živim punim životom. Zato psalmist pjeva: »Ljubav je tvoja bolja od života!« (63, 4). Bez Boga biti znači umrijeti. Zato i moli psalmist: »Za jedno molim Gospodina, samo to ja tražim: da živim u Domu Jahvinu sve dane života svoga« (27, 4). I vjerniku je sigurna nada: »Pokazat ćeš mi stazu u život, puninu radosti pred licem svojim, sebi zdesna blaženstvo vječno« (16, 11).

Biblija povezuje cijenu i važnost života sa željom punog ostvarenja života u Bogu. Život koji ne teži za ostvarenjem takvog života, srlja u propast, u smrt. Budući da Bog želi pun, zdrav, sretan, uspješan život, da čovjek ostvari sebe, čovjek mora sve svoje sile uložiti da ostvari život koji mu Bog daje i gradi.

2. Život je dar

Život primamo kao dar od Boga Stvoritelja. Nijedan čovjek ne može sebi dati život. On mu je darovan. Budući da je dar, život nije cilj sebi, već upućuje na Darovatelja. Živjeti znači biti u zajedništvu s Bogom koji daje život. I dosljedno: budući da život nije čovjekova tekovina, ne može raspolagati sa svojim životom po svojoj volji, upravo zato jer je život Božji dar.

Bog stvara čovjeka »na svoju sliku« (Post 1, 27). Bog napravi čovjeka iz praha zemljaskog i udahne mu u nosnice dah života i postade čovjek »živa duša«. Biti čovjek znači biti stvoren, biti ovisan o Stvoritelju, koji mu daje život u svakom trenutku njegova postojanja. »Bog nije stvorio smrt, niti se raduje propasti živih, već je sve stvorio da sve opstane« (Mudr 1, 13-14). On je »Gospodar, ljubitelj života« (11, 26). Život dolazi od Boga, i ne može se odijeliti od Boga, od svojeg izvora.

4 A. BONORA, *nav. dj.*, str. 25

Postoje u čovjekovoj povijesti dobro i zlo, život i smrt. Života nema bez patnje, bolesti, neuspjeha, smrti, ... Bog nije stvorio zlo, nije stvorio smrt (2, 23-24). »Sva su djela Gospodnja dobra« (Sir 39, 33). Bog je stvorio sve dobro. »Sve je dobro dobrima, a pretvara se u zlo zlima« (39, 27). Čovjek se može služiti stvarima i stvorenjima na dobro i zlo. Lučenje dobra i zla nije u Bogu, nego u čovjeku. Bog djeluje uvijek samo na dobro, ali čovjekova sloboda može dobro u zlo pretvoriti (39, 25).

Vrijednost života ovisi o izvoru života u Bogu. Ne može se istinski život zamisliti bez religioznog ozračja. Izvor života vrijedi više nego sam život. Zato psalmist kliče: »Kad sam s tobom, ne veselim se zemlji« (73, 25). To će ponavljati sveci i mističari u tisuću izričaja. Gdje nema veze s Bogom, život i nije istinski život, to je samo privid, besmisao, pakao, ...

Bog je izvor života. Zato i ima apsolutnu vlast nad životom. On život dariva (Job 10, 12), otkupljuje (Ps 133, 3), spasava, oživljuje. »Bog živi« — ispovijest je vjere i znak vrijednosti koju za Bibliju ima život.⁵ Samo »Živi« ima moć da dariva život, da ga podržava, da ga spasi, da ga oživi. »Jahve daje smrt i život, ruši u Šeol i odande diže« (1 Sam 2.6). Ne želi se time reći da je Bog izvor smrti. Ne, Bog nije izvor smrti. Želi se istaknuti apsolutna suverenost Božja nad čovjekovim postojanjem. Bog je »izvor života«, imamo često (Ps 36, 10; Jr 2, 13; 17, 13...), ali nikad nije »izvor smrti«. Smrt je anti-Bog, nije Božja moć, ali je podložna Božjoj vlasti. Zato se i kaže: »Bog daje smrt i život.«

Bog stvara da nam dade život koji bi bio slobodan od zla. Zato je spasenjska Božja sila uvijek vezana za »oživjeti«, da budemo »sinovi Boga živoga« (Hoš 2, 1). Božje stvaralačko djelo je spasenjski čin koji izvodi život od kaosa i smrti, dok spasava život od beznađa i grobne tišine, da živimo Bogu.

II. MUDROST ŽIVOTA

Čovjek je biće koji se želi ostvariti u punini, ispuniti duboki smisao riječi »živjeti«, spoznati i biti spoznat, ljubiti i biti ljubljen. Drugim riječima: živjeti život u punini.

1. Život kao zemlja obećanja

U Starom zavjetu susrećemo smrt kao nešto prirodno ako je čovjek »star i sit godinama«. Tako Job umire »star i nauživši se života« (Job 42, 17). Ideal je: umrijeti star. Abraham umire »u sretnoj dobi — star i

pun godina — te bi pribrojen svojim precima« (Post 25, 8). Naprotiv, drži se prokletstvom prerana smrt i neočekivana smrt mladića. To uzrokuje duboku izgubljenost i zbunjenost.

Ali sjena smrti pada na čovjeka od njegova rođenja. Ledena ruka smrti prati ga kao sjena od samog začeca. Nesreće i neuspjesi, bolesti i stradanja već najavljuju smrt. Zato je želja za životom tako vruća u molitvi psalama. Svjestan je psalmist da je »život« samo »dašak«. Zato moli: »Nek živim da te mogu hvaliti!« (Ps 119, 175). Ne želi umrijeti: »Ne, umrijeti neću, nego živjeti, i kazivat će djela Jahvina« (118, 17). Želi biti uvijek s Gospodinom. »Za jedno molim Jahvu, samo to ja tražim, da živim u Domu Jahvinu sve dane života svoga« (27, 4).

U misli starozavjetnog vjernika još nema jasne vjere u onostrani život. Svjetlo istine uskrsnuća i života vječnoga polako prodire kroz objavu u vrijeme teških iskušenja makabejskih vremena, dok konačno ne zasja u pashalnom otajstvu Isusa Krista.⁶

Ipak, ta se utješna misao nazire već u starini. Ona se očekuje kao zemlja obećanja. »Vjerujem da ću uživati dobra Jahvina u zemlji živih« (Ps 27, 13). »Zemlja« označuje sve ono što čovjeku omogućuje sretan, radostan, siguran život, život ostvaren u punini. To su dobra koja čine čovjekov život blaženim i spokojnim. A sve je to Božji dar. Vjernik živi čekajući ispunjenje Božjega obećanja. Mogu nadoći nesreće i zla, bolesti i smrt u svim svojim kobnim i zastrašujućim oblicima, ali vjernik se ne predaje, ne pomiruje se s tužnom sudbinom, već smireno nastavlja svoju životnu borbu vjerom i nadom da njegov Otkupitelj živi i da će i on živjeti.

2. Živjeti punim životom

Želja za punim životom, za Bogom živim priječi nas da svedemo život samo na neka njegova područja, kao na društveno, ekonomsko, znanstveno, ... Značilo bi to osiromašiti, oplijeniti, isprazniti istinski smisao života. Život ima izvor u Bogu i stoga se ne može život svesti na ovozemne vrednote, na biće koje je fizički i biologijski savršeno, na bogatstvo i blagostanje, na ljepotu i uspjehe, na zdravlje i snagu. Biblija ističe da je svaki život dar jedincat, neponovljiv, čudesan iskaz Božje ljubavi, svaki je čovjek stvoren »na sliku Božju«, sposoban za osobni, životvorni, plodni dijalog s Bogom, svojim Stvoriteljem i Ocem. Biti »slika Božja« svo su dostojanstvo i veličina svakog pojedinca, i svi životi jednako su vrijedni časti i dostojanstva. Boja i rasa, siromaštvo i

5 RBT, str. 1561

6 Jasnu istinu o uskrsnuću imamo u Dn 12, 2-3; 2 Mak 7, 9.11.22; 14, 46; u Knjizi mudrosti, dakle u knjigama koje su nastale u 2. stoljeću prije Krista.

bogatstvo, napredak i uspjesi, zdravlje i bolest nisu bitna vrijednost jednog ljudskog života. Igra ljudske slobode, povijest sa svojim lijepim i ružnim događajima otkrivaju samo one prolazne odrednice ljudskog života. Ali najdublji smisao i vrijednost ljudskog života ne ovise o njima.

Od prosvjetiteljstva se ustalio mit o moći, prema kojemu se život cijeni onoliko koliko čovjek može učiniti, postići, ostvariti. Stvara se društvo moćnih gospodara i slabih robova, industrijalaca i proletera, gazda i bespomoćnih. Istina, ta nejednakost prati čovječanstvo od stvaranja prvih snažnijih država. Proroci u Izraelu otkrivaju nepravde u društvu bogatih seljaka, trgovaca, obrtnika, činovnika, vladajuće klase. I naglašuju vrijednost svakog ljudskog života, protiv svakog iskorištavanja i frustracije slabijeg od jačeg. Nisu oni nastupali kao predstavnici porobljena naroda, kao socijalni revolucionari i u korist beskućnika i porobljenih, već kao glasnici Božji, kao oni koji traže Božje pravo za čovjeka, koji je »njegova slika«, za obranu svakog ljudskog života.

3. Smisao života

Svaki ljudski život ima vrijednost, ima svoj smisao samo u Bogu. U biblijskoj je misli smisao života isto što i »mudrost«. Blago čovjeku koji je stekao mudrost. Ona daje dug život, bogatstvo i čast. Njezini putovi su putovi miline i njezine su staze pune spokoja. »Životno je drvo onima koji se nje drže, i sretan je onaj tko je zadrži« (Izr 3, 16-18). »Tko nalazi mudrost, nalazi život, i stječe milost od Jahve« (8, 35). Mudrac sve poziva: »Hodite, jedite od mojega kruha i pijte vina koje sam pomiješala. Ostavite ludost, da biste živjeli, i hodite putem razboritosti« (9, 5). »Tko je čvrst u pravednosti, ide u život, a tko za zlom trči, na smrt mu je« (11, 19).

To je pouka i proroka: »Tražite Jahvu i živjet ćete!« (Am 5, 6). Tražite dobro, a ne zlo, da biste živjeli (5, 14). Riječi su Božje kao izvor života. »Poslušajte, i duša će vam živjeti« (Iz 55, 3).

I Zakon je dan da imamo život. »Gledaj! Danas preda te stavljam: život i sreću, smrt i nesreću. Ako poslušáš zapovijedi Jahve, Boga svoga... živjet ćeš...« (Pnz 30, 15-16). »Uzimam danas za svjedoke protiv vas nebo i zemlju da pred vas stavljam: život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Život, dakle, biraj, ljubeći Jahvu Boga svoga, slušajući njegov glas, prijanjajući uz njega da živiš ti i tvoje potomstvo« (Pnz 30, 19-20).

Mudrost nam otkriva duboki smisao života, omogućuje nam da ga ispravno i dubinski uživamo i uči nas kako ga moramo čuvati s ljupkom zahvalnošću kao Božji dar. Život je, doduše, »ispraznost«. Zapravo »dašak« — *hebel*, dim na vjetru, neopipljiv, nedohvatljiv, kao da i ne

postoji, ali nije ništavilo, praznina. Za onoga koji se boji Gospodina, život je lijep, bogat, ispunjen svjetlom i suncem, kako kaže duboki mislilac, pomalo skeptik i ironičan, Propovjednik. Uza sve apsurdnosti života, onome koji se Boga boji život daje užitek, radost, nasladu (Prop 9, 7.9; 11, 7-8). Samo onom koji ne vjeruje, koji se povjerava samo onom što je opipljivo i sigurno (novcu, sili, uspjehu, nasladi, zdravlju...) život postaje besmisao, beznađe, ništavilo. Tamo gdje je Bog životni izvor, tamo je život radost i milina, nešto veliko i veličanstveno, sveto i uzvišeno, dar Božje ljubavi i milost i obećanje dobrog Stvoritelja.

III. TAJNA ŽIVOTA

Život je nešto veliko u cijelom svojem tijeku, od začeca do umiranja, radi svojeg izvora koji je u Bogu i radi svojega usmjerenja prema Bogu, u zemlju živih, u Bogu da živi vječno. Nestalo je simbola i obreda za važne trenutke života, i nekoji trenuci života svedeni su na nešto banalno, neljudsko, nebožansko, nedostojno čovjeka; sve je svedeno na nešto prolazno, bez nade i bez budućnosti.⁷

Promotrimo samo tri važna trenutka čovjekova života: rađanje, bolest i smrt.

1. Rađanje

Rađanje i umiranje dva su pola zemaljskog čovjekova života i stvaraju tjeskobe zbog onog što se ne zna, što se ne može nadzirati, što je puno simbolike i tajanstvenosti. Tehnika zalazi i u te tajne života, i pokušava ih otkriti, analizirati, mijenjati.

Medicinska znanost danas manipulira tajnom rađanja. Dobro je što stvara uvjete za razvitak zdrava potomstva, što smanjuje smrtnost djece, ali ona zahvaća i u sam početak života, u samo začecje, u baštinu genitalnu, u gene, u spol, u svojstva osobe koja nastaje začecem. Stvara se tehnologijska etika, prema kojoj je dopušteno sve što je znanosti moguće. Zanesena sredstvima na raspolaganje, lako gubi moralnost, ne drži ljudsko biće kao čovjeka, život kao Božji dar. Začecje prestaje biti bračni čin i postaje stvar specijalista. Dijete se više ne prima kao Božji dar. Ako roditelji nemaju djece, molili su, činili zavjete kao besplodne majke u Starom zavjetu, majke »sinova obećanja«, ako Sara, Rebeka,

7 Vidi N. ELIAS, *La solitudine del morente*, Bologna 1985; S. Du BOULAY, *Un movimento per l'assistenza ai malati incurabili*, Milano 1986.

majka Samsonova i Samuelova... Danas se dijete, kao se želi, može dobiti po »narudžbi«, unajmljenjem sjemena ili jajašca, »posudbenom« utrobom ili majkom.

S jedne se strane dijete želi pod svaku cijenu, s druge ono se uklanja pobacivanjem. U »civiliziranim« zemljama više se djece pobaci nego rađa. Eksperimentira se na fetusima. Više se od 100 000 embria godišnje žrtvuje u znanstvenim laboratorijima radi istraživanja problema s plodnošću, u institutima za istraživanje bolesti, u vojnim laboratorijima za proučavanje biokemijskih oružja, u kozmetičkim tvornicama, za pomlađivanje, ...⁸

Potrebno je vratiti ljudskome početku onu uzvišenost koju Bog daje životu. Čovjek je »slika Božja« već od svojega začeca, nerođeni čovjek već je od začeca čovjek.⁹ Ima se štititi, njegovati, razvijati njegov rast od začeca; gledati u tome nešto veliko — Božji dar života; vratiti dostojanstvo i radost, ljubav i nježnost materinstvu i rađanju; stvarati obiteljska čvrsta, sveta, neraskidiva ognjišta, kako je to Božja volja od početka, kad je stvarao čovjeka, i stvorio ga kao »muško i žensko«, kao obitelj, kao zajednicu, da ostvari Božju sliku, Božju prisutnost na zemlji.

2. Bolest

Bolest je trenutak »krize« za svakog čovjeka. I kao u svakoj krizi, potrebno je tražiti i otkriti snage u osobi i pomoći joj da prihvati dubok i plodan smisao bolesti i da živi životom čovjeka. Bolest nije dobra, Bog nije stvorio bolest. Ali ako je prihvatimo u svjetlu vjere, u svjetlu pashalna otajstva, postaje vrijeme milosno, istinski kairos, da se suo-biličimo s Kristom, i da svijet bijede i patnje prihvaćamo sa supatnjom, solidarnošću i kršćanskom ljubavlju.

Danas je liječnička znanost vrlo razvijena. Ipak se danas postavlja pitanje o humanizaciji liječenja. Liječenje je nekako usredotočeno na bolesni organ; bolesnik se shvaća kao stroj koji se ima popraviti. Bolesnik ulazi u bolnicu kao u tuđu sredinu, bez svojih, izložen, nesiguran, ulazi kao broj, a ne kao čovjek. A čovjek je i u bolesti osoba, koja trpi, koja strahuje, koja traži malo topline, malo ljubavi.

8 V. POZAIĆ, »Bioctika«, *OŽ* 2 (1987), str. 136-149; G. A. Dei TOS, nav. čl., str. 9. i dalje

9 V. POZAIĆ, »Rasprava o početku ljudskog života«, *OŽ* 1 (1987), str. 59; Usp. SVETI ZBOR ZA NAUK VJERE, *Donum vitae — Dar života*. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja, od 22. veljače 1987. Hrvatski prijevod: Dokum. 88. KS, Zagreb 1987; G. MATTAI, *Nascere e morire oggi. Riflessioni di un teologo*, Palermo 1987; F. L. BOYER, *Per una nascita senza violenza*, Milano 1981; S. SPINSANTI, *Etica bio-medica*, Roma 1987.

I u bolesti čovjek ostaje čovjek, sa svojim pravima i životom, i bolest mora biti trenutak da se izgrađuje u vjeri, da raste, i da živi i u bolesti kao Božji dar. Zato je potrebna vjera, ali potrebne su i naša vjera i ljubav, naša nježnost i sućut s bolesnikom.¹⁰

3. Smrt

Smrt nije slavlje, ali postaje blagoslovljena vrata vječnog slavlja, sestra ako je gledamo kroz vizuru smrti i uskrsnuća Isusa Krista.

Smrt liječnik doživljava kao osobni i profesionalni poraz. To se rađa iz pogrešnog vrednovanja liječnika. Liječnik se mora boriti za život, iako zna da će smrt jednom ipak imati posljednju riječ. Nije li onda bolje eutanazijom dokrajčiti život koji je već ugrožen radi neizlječive bolesti ili gorke smrtne borbe?

Za vjernika je eutanazija uvijek zločin krajnje težine. »Ništa i nitko ne može dopustiti da se ubije nevino ljudsko dijete, bilo fetus ili embrio, dijete ili odrastao čovjek, starac, neizlječiv bolesnik ili osoba u smrtnoj boli.«¹¹

Proširen je mit o tome da je život onda život ako je bez patnje. I zato se postavlja alternativa: ili radosti života ili uništenje, eutanazija, ili zdravlje ili smrt. To se mišljenje proširuje na sva životna područja: ženidba se prihvaća ako donosi samo radost i nasladu, u protivnom se rastaju; posao se prihvaća ako nije težak, inače se mijenja; društvena zauzetost ako se čovjek brzo uspinje na položaj i lako postiže uspjeh, u protivnom nema smisla. Sve se cijeni i sudi prema učinku i uspjehu. Bolest i smrt nema učinkovitost, ne mogu se predvidjeti, ne služe ničemu. Tako se stvara laicizirani mentalitet o vrednovanju eutanazije: ne vrednuje se život kao Božji dar, s kojim čovjek ne može raspolagati.

A bolest i smrt imaju za kršćanina dubok smisao samo u svjetlu pashalnog otajstva smrti i uskrsnuća Kristova. Najuzvišeniji trenutak u Isusovu životu bila je smrt na križu, najviše očitovanje ljubavi Boga Oca, koji nam u daru Sina daje spasenje, i u žrtvi Sina otkriva se ljubav i Oca i Sina za čovječanstvo. I bolest i smrt dobivaju sada nova značenja: spasenje i život. U smrti se vjernik posvema suobličuje s Kristom. I ono što je na krštenju započelo — mistično i sakramentalno umiranje, da s Kristom na novi život uskrsnemo — to u smrti postaje

10 B. HÄRING, »Il cristiano di fronte alle sfide della malattia e della violenza«, *Credereoggi* 6 (1987), str. 58-97;

11 SVETI ZBOR ZA NAUK VJERE. *Deklaracija o eutanaziji*. V. POZAIĆ, OŽ (1985), str. 170-178; BS 50 (1980), str. 400-405; A. R., *Eutanasia, Il senso del vivere e del morire umano*, Bologna 1987.

radosna stvarnost, nada puna svjetla da je smrt prijelaz u život bez zalaza, u život vječni u Bogu, u proslavljenom Gospodinu.

Biblija nam govori o vrijednosti života. Život je dar i obećanje Boga, radost i milost. Otkriva nam da ga moramo cijiniti i ostvariti. Isus je pak punina objave. On kaže: »Ja sam Život!« (Jv 4, 6). Po njemu Bog je sve stvorio za život. Riječ je njegova izvor života. Tko vjeruje u njega ima život vječni. Isus Krist osuđuje naš nemar prema istinskom životu, naš grešni nagon da taj život svojom sebičnošću i grijesima razaramo, da sebe smatramo gospodarima života. Samo je Bog gospodar života, i on daje istinski smisao i sadržaj našem životu. Svaki je čovjek velika dragocjenost u Božjim očima. Isus je Krist pobijedio smrt i vjera u Uskrslog daje istinsku radost životu, podupire želju za vječnim životom i ispunja nas svetom nadom u svim trenucima našeg života, posebno u bolesti i u smrti. »Ja sam uskrsnuće i život: tko u mene vjeruje, ako i umre, živjet će. I tko god vjeruje živi i vjeruje u mene, neće umrijeti nikada« (Jv 11, 25-26). To je vjera naša i velika naša nada.

LIFE, A GIFT AND GRACE

Celestin Tomić

Summary

We live in times of great and sudden changes. Technical and scientific possibilities encompass the natural processes of human life from conception to death. There is an increasing acceptance of the belief that the right to life only means the right to a happy life. Rooted in the contemporary world is the myth that suffering and pain can and should be removed from human life, personal and social. Therefore, serious questions have been posed regarding the value and purpose of life.

The author asserts that it is impossible to give a complete answer to the question of what life is unless the religious dimension is taken into account.

To live according to the Bible does not mean simply to exist as things but to incorporate the idea of activity, movement, productivity. To live means to be in union with God who gives life. Where God is not a factor, life is not an authentic life. Therefore, every human life has value and purpose only in God.

As background to these thoughts, the author notes that the beginning and end of human life recognizes this exaltation which God gives to life. Man is the "image of God" from the moment of his conception. The unborn is a person from conception and he must die as a person.